

Maahanmuuttaja-oppilaiden kielellinen tuki kaipaa kehittämistä

Tässä artikkelissa kuvaan lyhyesti joulukuussa 2022 tarkastetun väitöstutkimukseni taustat, sen toteutuksen vaiheet ja tulokset, joiden pohjalta tarkastelen maahanmuuttajaoppilaiden opetukseen liittyviä kysymyksiä erityisesti pedagogisten tukimuotojen kehittämistarpeiden näkökulmasta.

TEKSTI RAISA HARJU-AUTTI KUVA JONNE RENVALL

”Täällä oon turvassa ja opettajiin voi luottaa aina.” Näin kiteytti yksi tutkimukseeni osallistuneista oppilaista, kun pyysin häntä kuvailemaan koulunkäynnin eroja hänen lähtömaansa ja Suomen välillä. Jo ennen tutkimusprosessiin ryhtymistä olin kuullut maahanmuuttajaoppilailta kuvauksia heidän lähtömaidensa koulunkäyntiin liittyvistä haasteista, kuten väkivaltaisista opettajista, riittävän ravinnon puutteesta sekä alkeellisista työskentelyolosuhteista. Kuulemieni kertomusten valossa tutkimukseen osallistuneen oppilaan luottamus suomalaiseen koulutusjärjestelmään oli helppo ymmärtää: Suomessa opettajiin voi luottaa aina. Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomessa työskentelevät opettajat ovat korkeasti koulutettuja ja taitavia työssään. Järjestelmätasolla tarkasteltuna kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden huomioiminen pedagogisten järjestelyiden ja tukitoimenpiteiden osalta vaatii kuitenkin vielä kehittämistä.

Kielitietoisempaa opettajankoulutusta tarvitaan

Maahanmuutto ei ole uusi ilmiö Suomessa, mutta kuluneen vuosikymmenen aikana maahanmuuttajien määrä on kasvanut selvästi aiempaa voimakkaammin. Perusopetuksessa, järjestelmätasolla, maahanmuuttajaoppilaiden tuen tarpeisiin ei ole juurikaan kehitetty kattavia ratkaisuja valmistavan opetuksen sekä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2) -opetuksen lisäksi. Perusopetuksen opetus suunnitelman perusteissa (OPH, 2014) todetaan, että jokainen opettaja on oman

oppiaineensa kielen opettaja sekä kielellinen malli. Opettajankoulutuksessa liki seitsemän vuotta työskennelleenä olen havainnut, että opettajankoulutuksesta kaikille opiskelijoille suunnatut kielikasvatukselliset sisällöt tuntuvat vielä pitkälti puuttuvan. Myös kielitietoisuusteeman parissa tehdyt tuoreet tutkimukset osoittavat, että kielitietoisien koulukulttuurin ja opettajankoulutuksen kehittämiseksi on vielä paljon töitä tehtävänä.

Tutkimuksesta näkökulmia kielellisen tuen tarpeisiin ja tuen toteuttamiseen

Ajatus väitöstutkimuksesta syntyi työskennellessäni perusopetukseen valmistavasta opetuksesta yleisopetuksen ryhmään siirtyneiden yläkoulukäisten maahanmuuttajaoppilaiden nivelopettajana, eli toimin kielellisesti tuetun opetuksen opettajana eri oppiaineissa. Väitöstutkimukseni tavoitteena oli tuottaa tietoa maahanmuuttajaoppilaille kohdennetun kielellisen tuen nykytilasta sekä tukimuotojen kehittämistarpeista. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin kielellisesti tuetun opetuksen (kietu-opetuksen) toimintamallia yläkoulukäisille maahanmuuttajaoppilaille suunnattuna pedagogisena tukimuotona yläkoulussa. Tutkimuksen osallistujat olivat maahanmuuttajaopetuksen parissa työskenteleviä kansallisen ja kunnallisen tason asiantuntijoita sekä opettajia, yläkoulussa työskenteleviä aineenopettajia sekä kietu-opetukseen osallistuneita oppilaita. Väitöstutkimukseni on artikkeliväitöskirja, jonka englanninkieliset osatutkimukset on julkaistu kansainvälisissä vertaisarvioituissa julkaisuissa.

Koska tutkimukseni aihe sitoutuu suomalaiseen perusopetusjärjestelmään, kirjoitin väitöstutkimuksen yhteenveto-osan suomeksi, jotta se tavoittaisi Suomessa mahdollisimman paljon lukijoita.

Väitöskirjani ensimmäisessä osatutkimuksessa tarkastelin maahanmuuttajaoppilaille suunnattua kielellistä tukea ja sen kehittämistarpeita systematisestä näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksissa korostuu se, että maahanmuuttajaopetuksen parissa työskentelevät kansallisen ja kunnallisen tason asiantuntijat sekä opettajat tunnistavat kielellisen tuen kehittämistarpeet. Koska kansallisen tason ohjausta ei ole, jokainen kunta ja koulu tekee omat ratkaisunsa sen suhteen, miten maahanmuuttajaoppilaiden kielitaidon kehittämistä tuetaan. Usein hankerahoitukseen perustuvat tukiratkaisut ovat myös lyhytkestoisia, jolloin hankkeisiin palkattu opetushenkilöstö ei pääse sitoutumaan työtehtäviinsä pitkäjänteisesti. Kestävien ja kielellisesti vastuullisten tukiratkaisujen syntymistä hidastaa myös se, ettei maahanmuuttajaopetuksen parissa työskenteleville opettajille ole määritelty valtakunnallisesti yhtenäisiä kelpoisuusehtoja.

Toisessa osatutkimuksessa yläkoulussa työskentelevät opettajat kuvailivat näkemyksiään koulun opetuskieltä opettelevien oppilaiden tuen tarpeista sekä tukimuodoista. Tutkimukseen osallistuneet opettajat kokivat oppilaiden taustojen tuntemisen keskeisen tärkeäksi toimintatapojen suunnittelun, toteuttamisen ja oppilasarvioinnin kannalta, mutta kuvailivat yläkoulun aineenopettajajärjestelmän olevan lähtökohtaisesti haasteellinen ympäristö oppilaantuntemuksen vahvistamiseen: aineenopettajalla saattaa olla satoja oppilaita opetettavanaan ja arvioitavanaan. Tutkimukseen osallistuneet S2-opettajat, erityisopettajat ja kieltenopettajat kuvailivat tuntuvansa koulun opetuskieltä opettelevat oppilaat ja heidän tuen tarpeensa hyvin: heillä oli opetusjärjestelyiden ansiosta enemmän aikaa oppilaiden taustoihin tutustumiseen sekä erityisosaamista kielellisen ja muun tuen tarpeen arvioimiseen. Sellaisissa kouluissa, joissa oli erillinen resurssi kietu-opetukseen, se koettiin toimivaksi, mutta kietu-resurssia hyödynnettiin eri tavoin eri kouluissa.

Kolmannessa osatutkimuksessa haastattelin neljää kietu-opetukseen perusopetuksessa osallistunutta oppilasta. Tutkimukseen osallistuneet oppilaat olivat muuttaneet Suomeen noin 12-vuotiaina, ja he olivat siirtyneet perusopetukseen valmistavasta opetuksesta seitsemännelle luokalle. Olin kohdannut heidät ensimmäisen kerran kietu-opettajana. Haastattelin heidät kahteen kertaan, vuosina 2017 ja 2019, jolloin he opiskelivat toisella asteella. Tutkimuksen tuloksista nousi esiin se, että oppilaat olivat ylpeitä monikielisyydestään, mutta he kokivat suomen kielen oppimisen tärkeimmäksi tekijäksi Suomessa opiskelun ja työllistymisen kannalta.

Kohti kielellisesti tuetun opetuksen vakiinnuttamista

Kokonaisuutena väitöstutkimukseni tulokset tukevat ajatusta siitä, että perusopetukseen valmistavan opetuksen jälkeen koulun opetuskielen oppimisen tukeen on kiinnitettävä laajemmin huomiota kuin vain S2-opetuksen tai erityisopetuksen asiana. Vaikka S2-oppimäärä onkin äärimmäisen tärkeä, se ei ole muiden oppiaineiden sisältöjen oppimiseen tarkoitettu tukiresurssi. Kietu-opetuksen tarve on erityisen suuri juuri perusopetukseen valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen siirryttäessä, sillä uuden kielen oppimiseen kuluu joka tapauksessa useita vuosia.

Tutkimukseni pohjalta kiteytän kielellisesti tuetun opetuksen vastasaapuneille maahanmuuttajaoppilaille suunnatuksi kielikasvatukselliseksi tueksi uuden kotimaan kielen oppimisessa, hyvinvoinnissa sekä osallisuuden vahvistamisessa. Kielellisen tuen toimintatapojen kehittäminen on järjestelmätason asia, joka edellyttää vankkaa kansallisen tason ohjausta. Siksi onkin hienoa, että kielellisesti tuettu opetus on nostettu yhdeksi tutkimusperustaisen kehittämisen kohteeksi opetus- ja kulttuuriministeriön maahanmuuttotustaisten oppilaiden perustaitojen ja opetuskielen vahvistamisen toimenpideohjelman yli hallituskausien vuosille 2022–2026.

LÄHTEET:

Harju-Autti, Raisa, 2022: Kielellisesti tuettu opetus – yläkoulukäiset maahanmuuttajaoppilaat opetuskieltä ja oppiainesältöjä oppimassa. Tampereen yliopiston väitöskirjat 711.